

Навчання менеджерів (150 годин) та аудиторів (додатково 40 годин) має включати всі теми, відповідно до кваліфікаційних вимог. Навчання має складатися з лекцій та роботи слухачів у групах. Робота в групах повинна становити половину часу навчання. При цьому слухачі вчать прийомам модераторії, спільного пошуку вирішення завдань, наочному оформленню отриманих результатів, виступу перед аудиторією і веденню дискусії, оцінці виступу своїх колег за певними критеріями (правильність і повнота виконання завдання, якість оформлення ілюстративного матеріалу, вербальне і невербальне поведінка доповідача, його відчуття часу). Багаторічний досвід проведення подібних занять дозволяє сказати, що така групова робота найбільше подобається слухачам і дозволяє краще засвоїти матеріал (людина запам'ятовує 30% того, що почула, 50% того, що побачила, 70% того, що сама зробила і 90% того, що зробила і розповіла іншим).

Іспити, як для менеджера, так і для аудитора систем екологічного менеджменту, складаються з письмової та усної частин із певними критеріями оцінки. У кожному з іспитів претендент мусить набрати не менше 60% балів. Якщо дозволяє склад групи претендентів, усний іспит може проводитися у формі групового рішення задачі, при цьому перед екзаменаторами відповідає модератор, який керував роботою групи.

Оцінка претендентів ведеться за тими ж критеріями, які були описані вище. Кожен критерій має свою бальну оцін-

ку, для успішної задачі іспиту потрібно набрати не менше 60% балів.

Зрозуміло, що використання в роботі по гармонізації екологічних підходів України та Євросоюзу в сфері екології спеціалістів, що мають кваліфікації менеджерів і аудиторів, вимоги до яких були описані вище, значно прискорить цю роботу, зробить її справді системною і в результаті, успішною.

Висновки

В Україні ексклюзивні повноваження вести сертифікацію персоналу від імені ЕОQ має Орган сертифікації персоналу Української асоціації якості (ОСП УАЯ), який одночасно акредитований в Національному агентстві акредитації України (НААУ) і є органом сертифікації персоналу в Системі УкрСЕПРО.

ОСП УАЯ видав понад 1700 сертифікатів ЕОQ професіоналам з України, Росії, Азербайджану, Грузії, Казахстану, Узбекистану.

ОСП УАЯ співпрацює з навчальними організаціями і здійснює оцінювання їхніх навчальних процесів, і програм на відповідність вимогам ЕОQ. ОСП УАЯ може надати навчальним організаціям допомогу в досягненні такої відповідності.

Якщо існує потреба в сертифікації персоналу з кваліфікацій, що виходять за рамки нинішньої області акредитації ОСП УАЯ, можливе розширення цієї області (у системі акредитації НААУ) у співдружності з компетентною у цій сфері навчальною організацією.

УДК 330.332:336.53

О.В. ІВАНЧУК,
к.е.н., Університет економіки і права «КРОК»

Аналіз інвестиційних проектів та інвестиційної діяльності підприємств

Сучасний стан економічних перетворень в Україні свідчить про необхідність збільшення інвестицій: ступінь зношування основних коштів підприємств у цілому по Україні достатньо зріс, більшість устаткування в промисловості є морально застарілим. У сучасних економічних умовах і сформованому за останні десятиліття положенні справ в економіці України у багатьох вітчизняних підприємств гостро постає проблема запровадження ефективних механізмів аналізу основних господарських процесів та розробки інвестиційних проектів і залучення вітчизняних і закордонних інвесторів. Отже, процес інвестування має знаходити своє втілення за допомогою розробки і аналізу бізнес-процесів та наступного виконання інвестиційного проекту.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інвестиційний проект, грошові потоки, комплексний аналіз проекту.

Современное состояние экономических преобразований в Украине свидетельствует о необходимости увеличе-

ния инвестиций: степень износа основных средств предприятий в целом по Украине достаточно вырос, большинство оборудования в промышленности морально устарело. В современных экономических условиях и сложившемся за последние десятилетия положении дел в экономике Украины на многих отечественных предприятиях остро стоит проблема внедрения эффективных механизмов анализа основных хозяйственных процессов и разработки инвестиционных проектов и привлечения отечественных и зарубежных инвесторов. Таким образом, процесс инвестирования должен находить свое воплощение посредством разработки и анализа бизнес-процессов и последующего выполнения инвестиционного проекта.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, инвестиционный проект, денежные потоки, комплексный анализ проекта.

The current state of economic reforms in Ukraine demonstrates the need for increased investment: the degree

of wear of fixed assets of enterprises in Ukraine as a whole grew enough, most of the equipment in the industry is obsolete. In the current economic conditions and prevailing over the past decade, the situation in Ukraine's economy, many domestic enterprises acute problem is the introduction of effective mechanisms to analyze key business processes and the development of investment projects and attract domestic and foreign investors. Thus, the process of investing should find its realization through the development and analysis of business processes and the subsequent implementation of the project.

Keywords: investment, investment project, cash flows, a comprehensive analysis of the project.

Постановка проблеми. Загальна процедура впорядкування інвестиційної діяльності підприємства на основі проектного підходу здійснюється у вигляді проектного циклу, що має такі етапи: формулювання бізнес-ідеї проекту; розробка (підготовка) проекту; комплексний аналіз проекту; здійснення проекту; моніторинг процесу здійснення проекту; аналіз фактичних результатів здійснення проекту, які і є життєвими циклами проекту.

Формулювання бізнес-ідеї проекту. На даному етапі керівництво підприємства аналізує поточний стан підприємства і визначає пріоритетні напрями його подальшого розвитку. Результат даного аналізу оформлюється у вигляді бізнес-ідеї, що спрямована на рішення найбільш важливих для підприємства завдань. Уже на цьому етапі необхідно мати більш-менш переконливу аргументацію щодо виконання цієї ідеї. Також на даному етапі може з'явитися кілька ідей подальшого розвитку підприємства. Якщо всі вони представляються однаковою мірою корисними і здійсненними, далі провадиться паралельна розробка декількох інвестиційних проектів для того, щоб рішення про найбільш прийнятні з них зробити на завершальній стадії розробки.

Розробка (підготовка) проекту. Після того як бізнес-ідея проекту пройшла свою першу перевірку, необхідно розвивати її до того моменту, коли можна буде прийняти тверде рішення. Це рішення може бути як позитивним, так і негативним відповідно до обґрунтування параметрів та оцінки впливу на динаміку розвитку підприємств.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Аналізуючи проблеми практичного застосування і оцінки інвестиційних проектів, слід зазначити, що особливу актуальність здобувають інвестиційні процеси, які було досліджено в роботах таких авторів: М. Беренс, П.В. Хавранек, С. Шмидт, Г. Бирман та ін., проблемам визначення економічної ефективності інвестиційних процесів присвячені праці Г. і Т. Корн, Д. Норткотт. Однак питання аналізу інвестиційної діяльності підприємств недостатньо досліджені різними авторами і вимагають подальшої розробки.

Метою статті є визначення ефективних підходів щодо аналізу інвестиційної діяльності в сучасних ринкових умовах економічного розвитку України та вирішення проблем,

пов'язаних із розробкою і аналізом бізнес-процесів та наступного виконання інвестиційного проекту.

Виклад основного матеріалу. На цьому етапі потрібно поступове уточнення і удосконалення плану інвестиційного проекту у всіх його вимірах: комерційному, технічному, фінансовому, економічному, інституціональному та ін. Питанням надзвичайної важливості на етапі розробки проекту є пошук і збір вихідної інформації для рішення окремих завдань проекту. Необхідно усвідомлювати, що від ступеня вірогідності вихідної інформації та уміння правильно інтерпретувати дані, що з'являються в процесі проектного аналізу, залежить успіх реалізації проекту [1, с. 528].

У ході інвестиційного проектування екологічний аналіз є також необхідним елементом. Проекти, що мають екологічне навантаження, по своїй природі завжди пов'язані із забрудненням навколишнього середовища, і тому ця частина аналізу є багато в чому вирішальною.

Моніторинг процесу здійснення проекту. Цей етап життєвого циклу проекту охоплює реальний розвиток бізнес-ідеї до того моменту, коли проект повністю входить в експлуатацію. Сюди входить відстеження і аналіз усіх видів діяльності в міру їхнього виконання і контроль із боку органів, що наглядають, усередині країни, іноземного або вітчизняного інвестора. Дана стадія включає також основну частину реалізації проекту, завдання якої, в остаточному підсумку, полягає в перевірці достатності грошових потоків, що генеруються проектом для покриття вихідної інвестиції та забезпечення бажаної інвесторами віддачі на вкладені гроші.

Оцінка фактичних результатів процесу здійснення проекту. Оцінка результатів провадиться як по завершенні проекту в цілому, так і в процесі його виконання. Основна мета цього виду діяльності полягає в одержанні реального зворотного зв'язку між закладеними в проект ідеями і ступенем їхнього фактичного виконання. Результати подібного порівняння створюють безцінний досвід розроблювачів проекту, дозволяючи використати його при розробці та здійсненні інших проектів.

Комплексний аналіз проекту. Перед початком здійснення проекту проводиться його кваліфікована попередня експертиза, яка є ключовим етапом життєвого циклу проекту. Якщо фінансування проекту проводиться за допомогою істотної частки стратегічного інвестора, цей інвестор звичайно сам проведе цю експертизу, наприклад за допомогою якої-небудь авторитетної консалтингової фірми, волюючи витратити деяку суму на цьому етапі, ніж втратити більшу частину своїх грошей у процесі виконання проекту. Якщо підприємство планує здійснення інвестиційного проекту переважно за рахунок власних коштів, експертиза проекту також необхідна. В цьому випадку експертиза проводиться для перевірки основних положень проекту.

Незважаючи на розмаїтість проектів, їхній комплексний аналіз зазвичай потребує деякої загальної схеми, що включає спеціальні розділи, які оцінюють комерційну, технічну, екологічну, інституціональну, ризикову, економічну і фінансову ви-

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

конуваність проекту. Такої послідовності аналізу інвестиційних проектів дотримуються В.В. Ковальов, В.П. Савчук, І.І. Мазур, У.Д. Шапіро, Н.Г. Ольдерогге та інші дослідники.

Відповідно до позиції зазначених авторів комерційний аналіз проекту є першим етапом комплексного аналізу і базується на маркетинговому дослідженні проекту. Принципово суть маркетингового аналізу в цьому випадку має у відповідь на два ключових питання: чи можна продати продукт, що є результатом реалізації проекту? чи можна одержати від цього достатній обсяг прибутку, що виправдовує інвестиційний проект? Відповідь на ці питання припускає визначити, на який ринок орієнтований проект – на міжнародне або внутрішній і яке співвідношення між ними. Якщо проект націлений на міжнародний ринок, необхідно з'ясувати, чи збігається його мета із принциповими політичними рішеннями держави. Якщо проект орієнтований на внутрішній ринок, постає необхідність з'ясувати, чи відповідають його мети внутрішній державній політиці. Якщо проект несумісний з політикою держави, необхідно вирішити, чи коштує його розглядати далі. Проекти зазвичай впроваджуються при вже існуючих ринках. Маркетинговий аналіз має також включати аналіз споживачів і конкурентів. При аналізі споживачів визначають споживчі запити, потенційні сегменти ринку і характер процесу покупки. Для цього розроблювач проекту проводить детальне дослідження ринку, аналіз основних конкурентів у рамках ринкової структури і інституціональних обмежень, що на неї впливають [2, с. 118].

На основі результатів маркетингового аналізу розробляється маркетинговий план. У ньому мають бути визначені стратегії розробки продукту, ціноутворення, просування товару на ринок і збуту. Ці елементи комплексу маркетингу мають бути об'єднані в єдине ціле, що має забезпечити продукту найбільш вигідне конкурентне положення на ринку. Маркетинговий план має також враховувати наявність інших продуктів в асортиментному наборі фірми, а також організаційні, фінансові, виробничі і постачальницькі аспекти її діяльності. В рамках маркетингового плану бажано спрогнозувати реакцію конкурентів і її наступний вплив на можливість виконання маркетингового плану.

Основа маркетингового аналізу становить прогнозування попиту на продукцію за проектом. При розробці інвестиційного проекту необхідно визначитися з точністю прогнозу, зіставивши її з витратами для досягнення бажаної точності. Хоча процес прийняття рішень здійснюється в умовах невизначеності, правильний прогноз може зменшити ступінь цієї невизначеності. Маркетинговий аналіз має визначальне значення при попередньому аналізі проектів, тому що дозволяє одержати ринкову інформацію, необхідну для оцінки життєздатності проекту. Дуже часто трапляється, що фірма витрачає значні кошти і зусилля на зростання постачальницьких і збутових операцій тільки заради того, щоб ніколи не одержати очікувану вигоду, упущену через поганий маркетинговий аналіз.

Дослідження змісту першого етапу комплексного аналізу інвестиційного проекту за назвою «Комерційний аналіз проекту» показує, що цей зміст повністю відповідає за назвою «Маркетинговий аналіз проекту». У зв'язку із цим правильним буде так і називати розглянутий етап – «Маркетинговий аналіз проекту».

Технічний аналіз. Завданнями даного виду аналізу інвестиційного проекту є: визначення технологій, найбільш прийнятних з погляду на мету проекту; аналіз місцевих умов, у тому числі доступності і вартості сировини, енергії, робочої чинності; перевірка наявності потенційних можливостей планування і здійснення проекту, проводиться групою власних експертів підприємства з можливим залученням вузьких фахівців. Стандартна процедура технічного аналізу починається з аналізу власних існуючих технологій за такими критеріями: технологія має себе добре зарекомендувати раніше, тобто бути стандартною; технологія не повинна бути орієнтована тільки на імпортерне устаткування і сировину. Якщо виявляється неможливим використати власну технологію, проводиться аналіз можливості залучення закордонної технології і устаткування за однією з пропонуєваних схем: спільне підприємство з іноземною фірмою – часткове інвестування і повне забезпечення всіма технологіями; покупка устаткування, що реалізує технологічне нововведення; навчання персоналу доти, поки підприємство не зробить необхідний готовий продукт; покупка ліцензій на виробництво; технічна допомога з боку закордонного технолога. Правило вибору технології передбачає комплексний аналіз деяких альтернативних технологій і вибір найкращого варіанта на основі критерію економічної ефективності [3, с. 198].

Екологічний аналіз. У ході інвестиційного проектування екологічний аналіз є необхідним елементом. Проекти, що мають екологічне навантаження, за своєю природою завжди пов'язані із забрудненням навколишнього середовища, і тому ця частина аналізу є критичною.

Інституціональний аналіз призначений для оцінки можливості успішного виконання інвестиційного проекту з врахуванням організаційних, правових, політичних і адміністративних обставин і не є кількісним аналізом, а лише якісною експертизою проекту з головним завданням – оцінити сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів, що супроводжують інвестиційний проект.

Аналіз можливостей виробничого менеджменту. Відомо, що поганий менеджмент у стані завалити будь-який, навіть понад гарний проект. Аналізуючи виробничий менеджмент підприємства, необхідно сфокусуватися на таких питаннях: досвід і кваліфікація менеджерів підприємства; мотивація менеджерів у рамках проекту (наприклад, у вигляді частки від прибутку), сумісність менеджерів із цілями, основними етичними і культурними цінностями проекту.

Аналіз трудових ресурсів. Трудові ресурси, що приваблює для реалізації проекту, мають відповідати рівню використовуваних у проекті технологій, що актуально у випадку вико-

ристання принципово нової для підприємства закордонної або вітчизняної технології, коли стає необхідним навчати наявних працівників або наймати нових.

Аналіз організаційної структури. Цей розділ інвестиційного проекту є найбільш складним в умовах відсутності необхідного досвіду на українських підприємствах, він припускає проведення аналізу процесу прийняття рішень і як результат здійснення розподілу відповідальності за їхнє виконання. При аналізі зовнішніх факторів основним пріоритетом у проекті має бути врахування інтересів держави. Даний фактор варто розглядати головним чином для великих інвестиційних проектів, спрямованих на рішення великого завдання у масштабах економіки країни в цілому.

Аналіз ризику проекту. Будь-який інвестиційний проект розробляється з метою підвищення ефективності функціонування підприємства в майбутньому. Однак поза залежністю від якості допущень більша частина даних, необхідних, наприклад, для фінансового аналізу (елементи витрат, ціни, обсяг продажів продукції та ін.), є невизначеними, тому можливі зміни прогнозу [4].

У процесі реалізації проекту піддаються зміні такі елементи: вартість сировини і комплектуючих, вартість капітальних витрат, вартість обслуговування, обсяг продажів, ціни і так далі. Чим більш широкий діапазон зміни факторів проекту, тим більшому ризику піддається проект. Іноді в процесі аналізу ризику обмежуються аналізом сценаріїв, що можуть бути проведені за такою схемою: вибір параметрів інвестиційного проекту найбільшою мірою невизначених; проведення аналізу ефективності проекту для граничних значень кожного параметра; дослідження трьох сценаріїв реалізації інвестиційного проекту; базового, найбільш песимістичного, найбільш оптимістичного [5].

Висновки

Стратегічний інвестор зазвичай робить висновок про привабливість проекту на основі найбільш песимістичного сценарію. Дослідження всієї послідовності етапів комплексного аналізу інвестиційних проектів дозволяє зробити такі

висновки: перший етап аналізу проектів варто називати «Маркетинговий аналіз проекту»; другим етапом має бути дослідження суспільної значимості проекту, тобто другий етап повинен називатися «Економічний аналіз проекту»; економічний аналіз інвестиційних проектів повинен обов'язково проводитися для будь-якого бізнесу для великого, середнього та малого. У цьому суть сучасної концепції соціально-етичної концепції маркетингу. Тому перший і другий етапи аналізу проектів органічно взаємозалежні.

У цілому існує послідовність етапів комплексного аналізу інвестиційних проектів – комерційний аналіз, технічний аналіз, екологічний аналіз, інституціональний аналіз, аналіз ризиків проекту, економічний аналіз, фінансовий аналіз. Їх можна замінити на нову послідовність: маркетинговий аналіз, економічний аналіз, екологічний аналіз, технічний аналіз, інституціональний аналіз, аналіз ризиків проекту, фінансовий аналіз. Аналізуючи діяльність підприємств у процесі реалізації інвестиційних проектів, можна зробити висновок, що в умовах ринку можуть бути прийняті до реалізації інвестиційні проекти з високим рівнем рентабельності і строком окупності до 2–3 років, але більшість з них неможлива без гарантій держави і фінансової підтримки в період реалізації з метою досягнення ключової мети діяльності підприємств – отримання прибутку і організацію необхідних та достатніх умов для розвитку інвестиційного середовища та створення конкурентоспроможного продукту в рамках інвестиційного проекту.

Список використаних джерел

1. Хавранек П.М., Беренс В. Посібник з оцінки ефективності інвестицій: Пер. с англ. – 2-ге вид. і доп. – М.: АТЗТ «Интерексперт», Інфра-М, 2005. – 528 с.
2. Норткотт Д. Прийняття інвестиційних рішень / Пер. с англ. – М.: Банки і біржі, ЮНИТИ, 2001. – 118 с.
3. Шмидт С., Бирман Г. Економічний аналіз інвестиційних проектів: Пер. с англ. / Під ред. Л.П. Белих. – М.: Банки і біржі, ЮНИТИ, 2003. – 198 с.
4. Mayers D.A. Investments: analysis and management. – NY.: 1961.
5. Reily F.K. Investments Chicago: 1986.

І.П. ПЕТРОВСЬКА,
викладач, Національний технічний університет України «КПІ»

Інструменти державного регулювання інноваційною діяльністю України

У статті розглядається ефективність застосування державою фінансових інструментів для стимулювання інноваційних процесів у контексті впливу інновацій на економічне зростання.

Ключові слова: прями та непрямі методи, інструменти стимулювання інноваційних процесів.

В статье рассматривается эффективность применения государством финансовых инструментов для стимулирования инновационных процессов в контексте влияния инноваций на экономический рост.

Ключевые слова: прямые и непрямые методы, инструменты стимулирования инновационных процессов.